

O tajnama

TOMISLAV ĆURIĆ

Digitalno je doba sa sobom donijelo veliku rekonstrukciju antropoloških zaslada. Na izvoru te rekonstrukcije stoji sve veće nadilaženje *tajnoga*, koje istodobno stremi posvemašnjem dokidanju tajni. Privatno i osobno treba biti do kraja pokazano i nadasve zanimljivo. Nепrestanim titrajem u digitalnom svijetu *tajno* pak ostaje tek kao sramotno i nepoželjno. U takvim *tajnama* nema ništa značajno. Stoga u suvremenoj rekonstrukciji temeljnih zaslada (zapadnoga) čovjeka sve ono naravno ili nadnaravno da bi bilo istinito, treba postati posve javno i položiti ispit korisnosti i zanimljivosti u kontekstu digitalnoga doba. Jamačno da je to razlog zašto se i u znanosti općenito više uopće ne obraća pozornost na *tajnu* niti se o njoj govori. Kao mali misaoni otpor takvom već uvriježenom stavu, osvrnut ćemo se na esej *I tajno i javno* Claudija Magrisa, u kojem se bavi dinamizmom čuvanja tajni i odnosa tajne i čovjeka.¹

Za jednoga od najboljih svjetskih književnika i esejista mogućnost čuvanja tajne i potreba da čovjek bude tajna nije jednodimenzionalna čovjekova stvarnost. Ta mogućnost i potreba mogu biti najsnažniji pokretači ljudske taštine. Zapravo, tajnovitost je u sebi i bolna i utješna – bolna jer je tajnovitost, zapravo, uvijek neshvaćena. Utješna jer čovjek osjeća da vlada skrivenom istinom koju drugi ne poznaju niti razumiju.

Vladanje skrivenom istinom, napominje Magris, ne odnosi se samo na pojedince. Čuvanje tajne povezano je s moći, jer je ono temeljna sastavnica svake vlasti. Gdje je vlast, ondje su i tajne. Oni koji vladaju uvijek su zaogrnuti tajnovitošću i zato se često čine nerazumljivima. Iako je odviše često ta nerazumljivost odraz, ne toliko zbog sadržaja tajni, koliko uvjerenjem, da se nejasnoćom tajna najbolje skriva. Kako bilo, za vlast je tajna neophodna, a čuvanje tajne jedna je od najvećih privilegija vlasti. Zato se mnogi vlastodršci služe svim mogućim sredstvima kako bi, da bi sačuvali tajnu, istinu učinili nedostupnom. Čuvanje tajne tako postaje sinonim za čuvanje istine. Dakako da se i ovdje nameće pitanje dokad će istina biti nedostupna. Autor na to pitanje pruža za istinu poražavajući odgovor: »Istina o zločinačkim tajnama javnog života, o tajnovitostima iz kojih uvelike kaplju i krv i

¹ C. MAGRIS, *I tajno i javno*, Zagreb, 2014.

suze, biva otkrivena samo u trenutku kad njezino razotkrivanje više ne igra nikakvu ulogu u političkom nadmetanju, kada ne može ni u kojem slučaju biti korisna u političkoj borbi i kada više nema nikakva učinka. Tajna biva otkrivena onda kada je postala neopasna, poput preljuba za koji se doznalo kad je brak već propao iz sasvim drugog razloga.«²

Za čuvanje tajne nije dovoljno služiti se samo određenim metodama kojima se pozornost skreće s puta istine. Da bi tajna ostala tajna, potrebna je nova dimenzija moći – zabrana koju daje autoritet. Zabrana se odnosi na one koji joj ne smiju pristupiti, ne toliko jer ih se ne tiče, nego zato da je ne bi razotkrili. Tu je tajna viša istina kojoj mogu pristupiti samo oni kojima je to dopustila viša vlast. Ipak taj dinamizam, koliko god podlošan zloupotrebi, otkriva važnu narav tajne: »Tajna mora postati Misterij, Otajstvo, želja i božansko iskustvo dostupno samo onome tko je dobio svetu punomoć da je zna i da je čuva.«³

Magris u svome eseju razlaže mnoge tajne koje se odnose na čovjekov život, na religiozno iskustvo, osobito o tajanstvenosti obreda, o stupnjevima u upravljanju, zatim o čuvanju i otkrivanju tajne, čak i o nadljudskim tajnama koje nisu dostupne običnim smrtnicima, o tajnama koje se vječno istražuju.

Posebno su vrijedni Magrisovi uvidi o čuvanju tajne koja se tiče osobnoga života. Pod takvim čuvanjem tajne on ne podrazumijeva jedan od izraza (ne)moći, nego jamstvo očuvanja čovjekove slobode: »Nije riječ o praznovjermom sluganskom obožavanju ili prikriivanju tajne, već o posve ljudskoj zaštiti vlastite slobode, vlastitog prostora u kojem možemo uživati slobodu od svih i od svačega, pa i od voljene osobe, čak i od sebe samih.«⁴ Mogli bismo reći da bez tajni nema ni slobode, odnosno da čuvanje tajni može biti vrhunski izraz čovjeka kao intimnoga bića i slobodne osobe.

Očekivano, naš se autor pozitivno određuje spram djelotvornosti ispovjedne tajne koju čuva ispovjednik o grijesima koji su pred njim ispovjedeni. Tako piše: »Očito je riječ o vrijednosti koju Katolička Crkva smatra osnovnom, toliko snažno usađenom u savjest da je postala jedna od najpoštivanijih normi. Mnogi su svećenici prekršili više zapovijedi, ali rijetko da je koji otkrio ispovjednu tajnu. Riječ je dakle o osnovnom načelu, usađenom posebno snažno. Pa ako i zanemarimo ispovjednu tajnu, čuvanje tajne u svakom je slučaju značajno.«⁵ Ispovjedna tajna otkriva nam

² Isto, 18.

³ Isto, 19.

⁴ Isto, 33.

⁵ Isto, 41.

tajnu kao sakramentalnu stvarnost, kao vidljivi znak nevidljivoga, kao *tajnu u Tajni*, kao *otajstvo* u *Otajstvu*. Ne može sve biti izrečeno i ne može jedan sve izreći.

Otkrivanje svih tajni Magris smatra čistom profanacijom. Drugim riječima, dokidanjem tajni urušava se temeljna antropološka struktura čovjeka kao intimnoga bića i slobodne osobe, uronjenoga u tajnoviti život i u tajnu svega što ga okružuje i nadilazi. Zato su tajne konstitutivne za čovjeka i njegov svijet i zato je čuvanje tajni duboka ljudska djelatnost – na koju svakodnevno treba obraćati pozornost kako bi ju se sve više oslobađalo od kontrole, upravljanja i manipuliranja.